

**JĘZYKOZNAWSTWO TYPOLOGICZNE
I PORÓWNAWCZE UAM 2017/2018**

prof. dr hab.
Nicole Nau

10-10-2016 DRUGIE ZAJĘCIA

Klasyfikacja genetyczna

Metoda historyczno-porównawcza

Pokrewieństwo językowe

JAK MOŻNA GRUPOWAĆ (KLASYFIKOWAĆ) JĘZYKI ŚWIATA?

Klasyfikacje socjolingwistyczne, np.

- według liczby mówców
- według statusu w danym kraju
- według stanu zagrożenia
(zob. np. [*Ethnologue*](#))

Klasyfikacje geograficzne, np. języki europejskie

Klasyfikacja genetyczna (rodziny językowe, np. j. indoeuropejskie)

Klasyfikacje typologiczne (typy strukturalne, np. języki fleksyjne)

KLASYFIKACJA GENETYCZNA: PODZIAŁ

Majewicz 1989	Ruhlen 1987
fyla językowa	phylum
gałąź językowa	stock
rodzina językowa	family
grupa językowa	
język	language
zespół dialektów	
dialekt	dialect
gwara (poddialekt)	

+
makrofyla/subfyla,
makrogałąź/
podgałąź,
makrorodzina /
podrodzina itp.

PRZYKŁAD

fyla = gałąź = rodzina	języki indoeuropejskie
podrodzina	języki słowiańskie
grupa językowa	języki zachodniosłowiańskie
podgrupa językowa	języki lechickie
język	polski
dialekt	wielkopolski

UWAGA!

"Linguists are, however, less consistent in their use of categorical names than are biologists; certain terms, especially *family* and *phylum*, are frequently used ambiguously. Thus, in addition to its proper categorical meaning (a group of related languages), *family* is often used synonymously with the generic terms "group", "node", and "unit"" (Ruhlen 1987)

Wikipedia, hasło „języki słowiańskie”

j. bałtosłowiańskie = podrodzina

j. słowiańskie = grupa

j. zachodniosłowiańskie = zespół językowy

j. lechickie = grupa

KŁOPOTY Z KLASYFIKACJĄ GENETYCZNĄ: CHIŃSKI — JĘZYK, ZESPÓŁ, GRUPA, RODZINA?

Majewicz (1989): 7 grup dialektów:

- północnochińska (w tym mandariński)
- yue (w tym kantoński)
- hakka
- min
- ziang (hunański)
- wu
- gan

Wikipedia: **Chinese** (汉语/漢語; *Hànyǔ* or 中文; *Zhōngwén*) is a group of related but in many cases mutually unintelligible language varieties, forming a branch of the Sino-Tibetan language family.

Chinese

[LANGUAGE](#)[FEEDBACK](#)

A macrolanguage of China

ISO 639-3[zho](#)**Population**

A macrolanguage. Population total all languages: 1,299,877,520

Language UseUsed as L2 by Achang [[acn](#)], Geman Deng [[mxj](#)], Lu Mien [[ium](#)], Sui [[swi](#)].**Language Resources**[OLAC resources in and about Chinese](#)**Other Comments**Includes: Gan Chinese [[gan](#)], Hakka Chinese [[hak](#)], Huizhou Chinese [[czh](#)], Jinyu Chinese [[cjy](#)], Mandarin Chinese [[cmn](#)], Min Bei Chinese [[mnp](#)], Min Dong Chinese [[cdo](#)], Min Nan Chinese [[nan](#)], Min Zhong Chinese [[czo](#)], Pu-Xian Chinese [[cpx](#)], Wu Chinese [[wuu](#)], Xiang Chinese [[hsn](#)], Yue Chinese [[yue](#)].**ETHNOLOGUE**

CHIŃSKO-TYBETAŃSKA RODZINA LUB ?

„Genetyczna jedność języków chińsko-tybetańskich, dawno klasyfikowana jako rodzina, jest obecnie mocno kwestionowana bądź odrzucana. Jednostka określona tym terminem obejmuje ponad trzysta języków sklasyfikowanych w pięciu rodzinach (gałęziach) językowych:”

- chińskiej
- kam-taj
- miao-yao
- tibeto-birmańskiej
- dzorgajskiej,

(Majewicz 1989)

POKREWIEŃSTWO JĘZYKOWE

Co znaczy, dwa języki są pokrewne?

Jak to wiemy? Jak można to pokazać?

Jakie mogą być trudności?

Ćwiczenie: Na początku było słowo

CHORWACKI

Evandjelje po Ivanu 1 Hrvatski Novi Zavjet – Rijeka 2001 (HNZ-RI)

Proslov

1 U početku bijaše Riječ,
i Riječ bijaše uz Boga,
i Riječ bijaše Bog.

² Ona bijaše u početku uz Boga.

³ Sve po njoj postade,
i bez nje ne postade ništa.

Onome što je postalo

⁴ u njoj bijaše život,
i život bijaše svjetlo ljudima.

⁵ I svjetlo svijetli u tami,
i tama ga ne zamijeti.

polски	białoruski	litewski	łotewski	estoński	fiński	węgierski
słowo	slova	žodis	vārds	sõna	sana	ige
Bóg	Bog	Dievas	Dievs	Jumal	Jumala	Isten
było	bylo	buvo	bija	oli	oli	volt
żywot	žyc'cė	gyvastis	dzīvība	elu	elämä	élet
ludzi	ljudzėŭ	žmonių	cilvēku	inimeste	ihmisten	emberek
światłości	s'vjatlinja	šviesybė	gaisma	valgus	valo	vilagosság
świeci	s'vece	šviečia	spīd	paistab	loistaa	világít
ciemność	cjamnota	tamsybė	tumsība	pimedus	pimeys	sötétség

polski	białoruski	litewski	łotewski	estoński	fiński	węgierski
na początku	na pačatku	pradžiojė (pradžia)	iesākumā	alguses (algus)	alussa (alku)	kezdetben
w ciemności	ũ cjamnoce	tamsybėjė	tumsībā	pimeduses	pimey- dessä	sötétségben
w nim	U Im	Jame	viņā	temas	hänessä	benne
przez nie	peraz' Jago	per tą	caur viņu	tema läbi	hänen kauttaan	?
bez niego	bez' Jago	be to	bez viņa	ilma temata	ilman häntä	?

JĘZYKOZNAWSTWO HISTORYCZNE I METODA HISTORYCZNO-PORÓWNAWCZA: HISTORIA

Koniec 18 wieku: **William Jones** odkryje pokrewieństwo sanskrytu z łaciną i grecką

Pierwsze pokolenie indoeuropeistów:

- Rask, Rasmus Kristian (1787-1832)
- Grimm, Jakob (1785-1863)
- **Bopp, Franz** (1791-1867)

Drugie pokolenie:

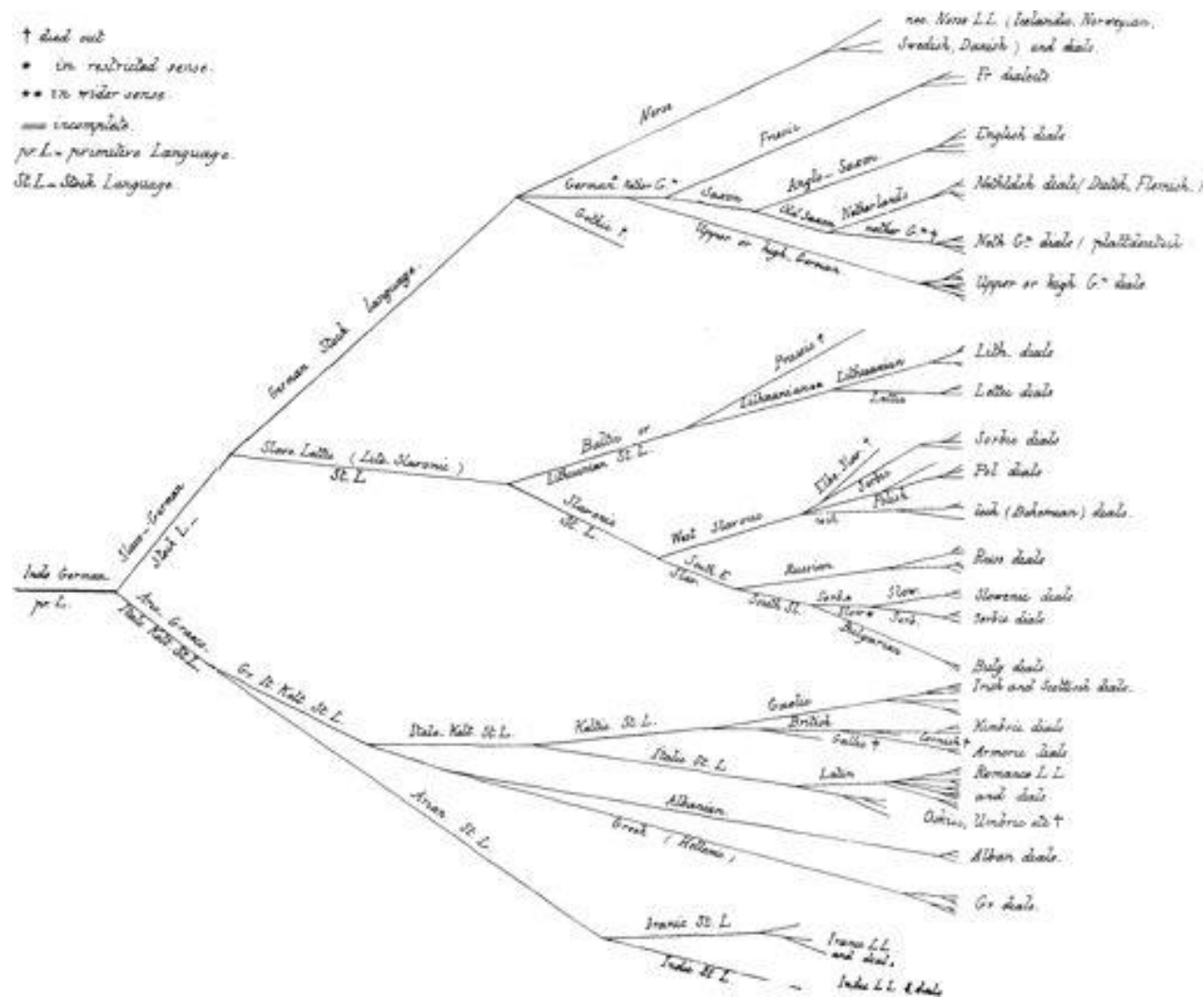
- **Schleicher, August** (1821-1868)
- Whitney, William Dwight (1827-1894)

Trzecie pokolenie („**młodogramatyce**”)

- Delbrück, Berthold (1842-1922)
- Paul, Hermann (1846-1921)
- Osthoff, Hermann (1847-1909)
- Brugmann, Karl (1848-1919)

i inni

AUGUST SCHLEICHER I DRZEWO GENEALOGICZNE

TADEUSZ MILEWSKI: JĘZYKOZNAWSTWO

„Przez rodzinę języków rozumiemy zespół języków, w których **elementy systemu morfologicznego** [..1..] oraz **morfemy składniowe** [..2..] wszystkie lub w stanowczej większości sobie odpowiadają, wywodząc się ze wspólnego prajęzyka. Pochodzenie słownictwa nie ma znaczenia rozstrzygającego. Jedynie skład zasadniczego zasobu **wyrazów pierwiastkowych** (np. *wilk, dom, jest, wie*) bierze się pod uwagę.”

1 alternacje morfologiczne, afiksy, zaimki, liczebniki

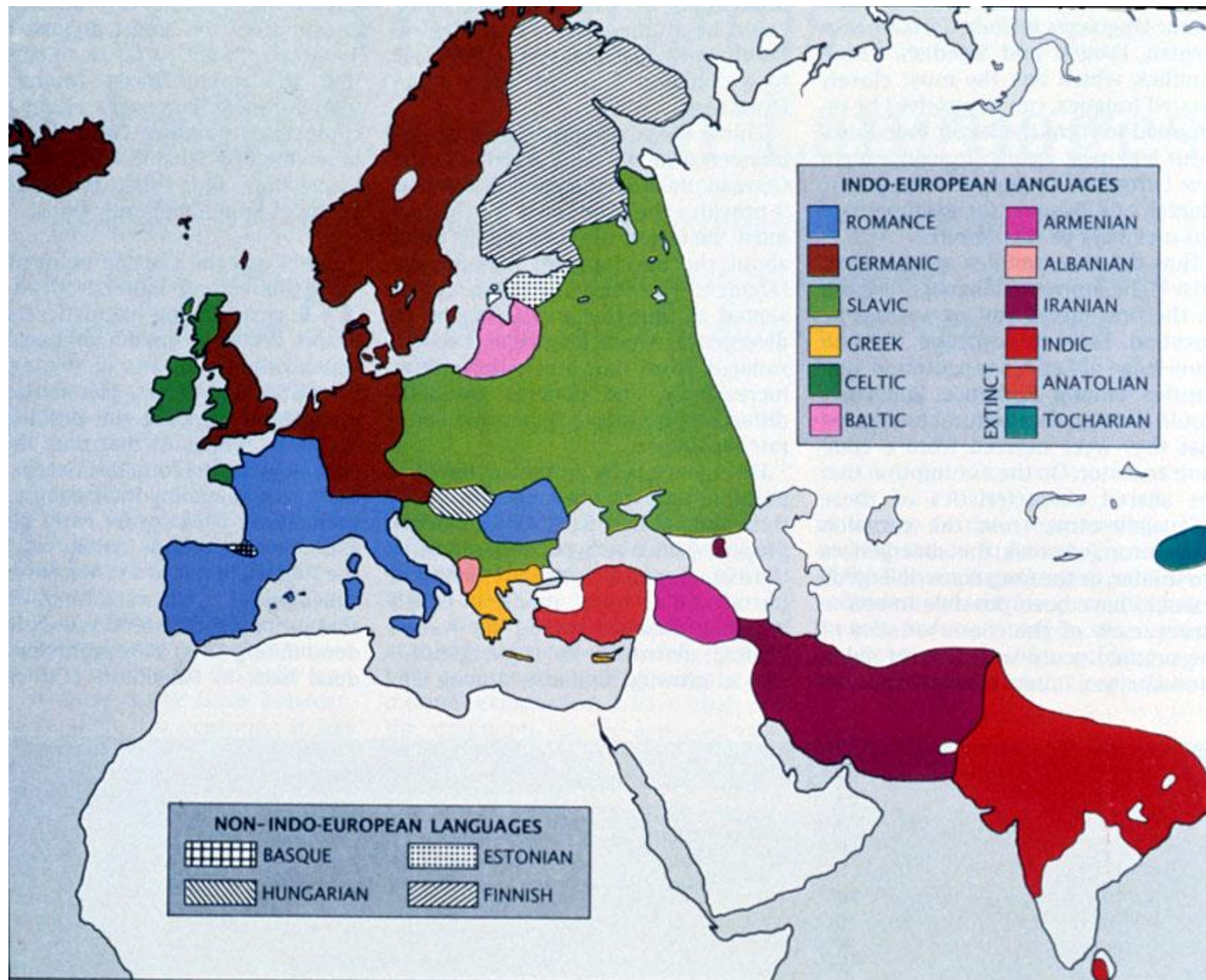
2 przyimki, spójniki, partykuły

SŁOWNICTWO PODSTAWOWE: „SWADESH LIST”

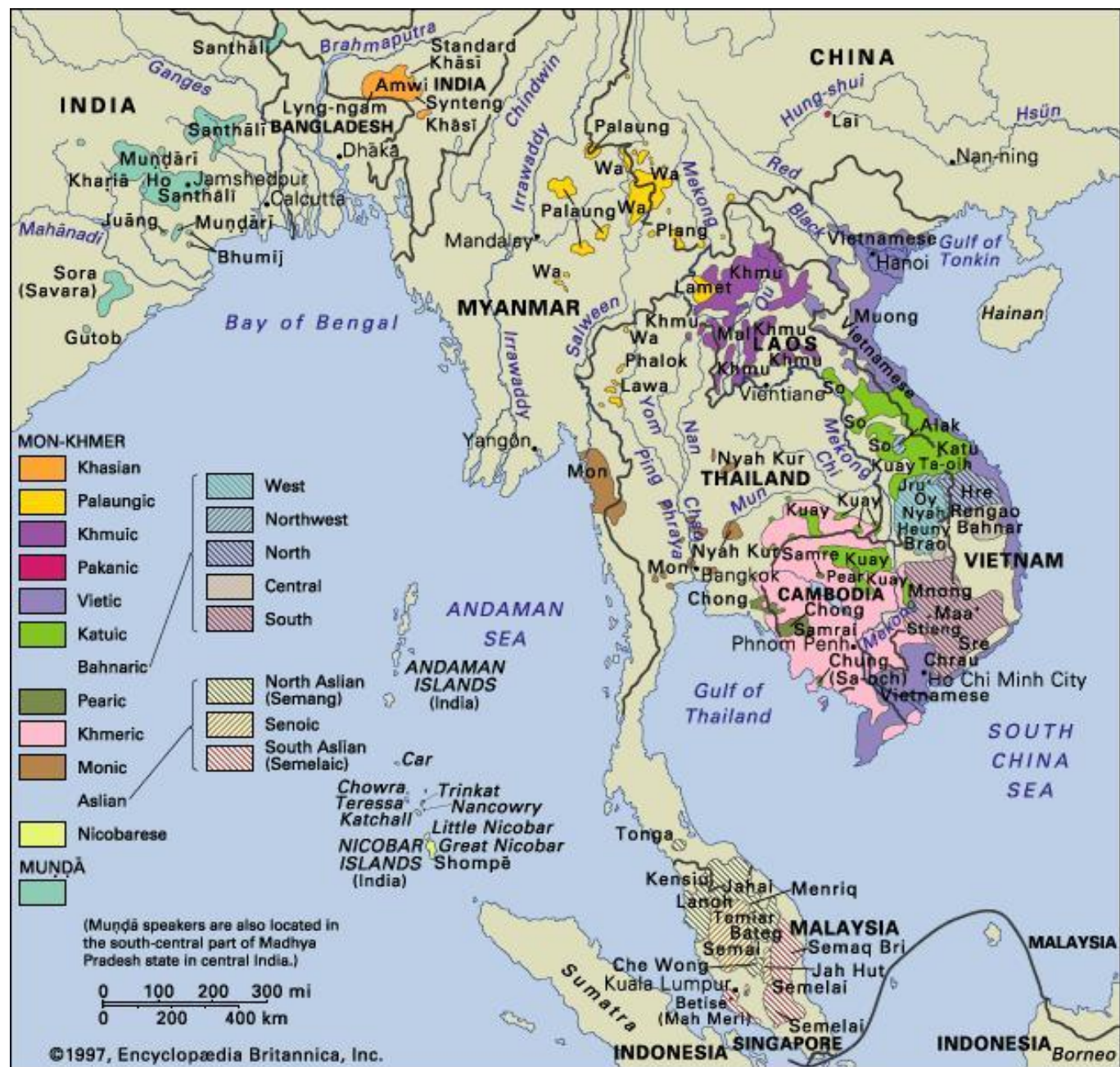
[HTTPS://EN.WIKTIONARY.ORG/WIKI/APPENDIX:SWADESH_LISTS](https://en.wiktionary.org/wiki/appendix:swadesh_lists)

Polski	Łotewski	Hindi	Sanskryt
matka	māte	mātā	mātr̥
mięso	miesa	mās	māṃsá
oko	acs	ākḥ	ákṣi
ogień	uguns	āg	agní
dzień	diena	din	dyú
suchy	sauss	sūkhā	śúṣka
da-ć	duo-t	de-nā	dā
żyć	dzīv-uo-t	jī-nā	jīv
u-mrze-ć	mir-t	mar-nā	mṛ̥

JĘZYKI INDO-EUROPEJSKIE

JĘZYKI AUSTRO- AZJACKIE

POKREWIEŃSTWO JĘZYKÓW

- można rekonstruować wspólny prajęzyk;
- stałe odpowiedniości między głoskami (można ustalić prawa głosowe);
- podobieństwo w systemach morfologicznych (odmiana czasownika, rzeczownika itp.);
- podobieństwo elementów gramatycznych, takie jak: afiksy, zaimki, przyimki, spójniki;
- podobieństwo wyrazów słownictwa podstawowego ('być', 'jeść', 'żyć', 'matka', 'głowa' ...)

PRZYKŁAD: JĘZYKI SŁOWIAŃSKIE, BAŁTYCKIE, GERMAŃSKIE, ROMAŃSKIE

hor-wacki	kaszubski	rosyjski	litewski	angielski łaciński
grad 'miasto'	gard (Star-gard)	goroda 'miasto'	gardas 'zagroda' gardis 'ogrodzenie'	yard garden 'ogród'
polski gród				hortus 'ogród'

stale odpowiedniości: Vr : VrV : rV

Co było na początku? Jak się rozwinęło?

JAK TŁUMACZYĆ WYJĄTKI?

Polski

g ć

Praga

gawie**ź**

gina**ć**

kocha**ć**

cichy

Ale...

hańba

obywatel

Czeski

h t

Praha

havěd

hynouti

kochati

tichy

hanba

obyvatel

ĆWICZENIA

1) Albański (ćwiczenie „Zad. 4.”)

Czy z danego materiału można ustalić pokrewieństwo z znanymi nam językami indoeuropejskimi?

2) Język romansz (ćwiczenie „Zadanie 1: stałe odpowiedniości”)